

”Mut mites tää sukupuoli. Et onks mulla sellasta?”

SOSIAALINEN MEDIA JA MURROSTEKSTIT MUUNSUKUPUOLISTEN IDENTITEETTITYÖSSÄ

Vilja Jaaksi

Tämä artikkeli tarkastelee sosiaalisen median roolia muunsukupuolisten ihmisten identiteettityössä (Gray 2009) pohjaten elämänkerralliseen haastatteluaineistoon. Muunsukupuolisuus on noussut näkyvämmäksi ilmiöksi viimeisen vuosikymmenen aikana, mutta sitä ei ole toistaiseksi Suomessa juuri tutkittu. Koska sukupuolen kaksijakoisuus on yhä vallitseva normi, ja muunsukupuolisuus on nimettynä identiteettinä uusi, tieto ei-binäärisen sukupuolen mahdollisuudesta löytyy usein epävirallisia reittejä pitkin, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa (esim. Juvonen 2019). Tässä artikkelissa tarkastelen haastateltavien kertomuksia kohtaamisista murrostekstien (Cavalcante 2017), eli identiteettityötä herättävien ensimmäisten representaatioiden, kanssa. Analyysi korostaa muunsukupuolisten ihmisten monenlaisia kokemuksia ja tarkastelee kolmea identiteettityön muotoa: samaistumista, disidentifikaatiota ja kyseenalaistamista. Artikkelin havainnollistaa, että sosiaalisen median uusi konteksti tarjoaa laajemmin ja moninaisempia representaatioita kuin perinteinen media mutta ei näytä merkittävästi muuttavan muotoja, joita varhainen identiteettityö ottaa.

AVAINSANAT: IDENTITEETTI, MUUNSUKUPUOLISUUS, REPRESENTAATIO, SOSIAALINEN MEDIA

2010-luvulla sukupuolen moninaisuus ja ei-binäärisen sukupuolen mahdollisuudet ja ilmaisu ovat tulleet osaksi arkipäivää tavalla, joka olisi pari vuosikymmentä sitten ollut vaikea kuvitella. Muunsukupuolisuus puhuttelee kotimaisessa valtavirtamediassa (Köngäs 2021; Vasantola 2017; Vilkmán 2019), tutkimuksessa (esim. Juvonen 2019; Richards ym. 2017; Vincent 2020), ja sosiaalisessa mediassa sekä näkyy transpolille hakeutuvien tilastoissa (Vierula 2018). Kotimaisessa tutkimuksessa ei-binääriset identiteetit ovatkin olleet keskustelussa esillä lähinnä diagnostisten käytäntöjen näkökulmasta (Kondelin 2013; Tainio 2013). Termi *muunsukupuolinen* on viime vuosina vakiintunut suomen kieleen kuvaamaan mies/nainen-jaon ulkopuolelle asettuvia identiteettejä, ja sanan juuret voidaan löytää

2000-luvun lopulta transmaskuliineille suunnatulta verkkofoorumilta (Juvonen 2019). Sukupuolen kaksijakoisuus on kuitenkin yhä vallitseva normi, ja siihen sopimattomat yksilöt joutuvat usein omatoimisesti etsimään kertomuksia sellaisista sukupuolen kokemuksista, joihin he voisivat samaistua. Onkin sanottu, että Suomessa vallitsee hiljaisuuden normi sukupuolen moninaisuuden ympärillä, erityisesti lasten ja nuorten osalta (Huuska 2013, 51).

Sosiaalisen median merkitystä queer-identiteetille tarkastellut tutkimus on havainnut, että verkkoalustoja ja -yhteisöjä hyödynnetään identiteetin tutkiskeluun ja kokeiluun (Craig & McInroy 2014) sekä sitä koskevan tiedon saamiseen ja jakamiseen (Fox & Ralston 2016). Transidentiteettiä on jopa kuvattu virtuaaliseksi ilmiöksi, sillä transidentiteettiin

asettuminen tapahtuu enenevässä määrin verkon välityksellä (Erlick 2018). Sosiaalisen median roolista nuorten transihmisten identiteettikehityksessä on puhuttu myös huolestuneesti: pseudotieteellinen ja transfobisiin diskursseihin pohjaava äkillisesti puhkeava sukupuolidysforia-teoria (*rapid onset gender dysforia* tai ROGD) hahmottaa sosiaalisen median paikaksi, jossa transsukupuolisuus ”tarttuu” nuoriin, jotka alkavat ”yhtäkkiä” kuvata itseään transihmisinä (esim. Marchiano 2017; ks. vasta-argumentteja Serano 2018; Ashley 2020). ROGD-teoria esittää sosiaalisesti tarttuvan transsukupuolisuuden uutena sukupuolidysforian muotona, johon eivät näin päde vakiintuneet diagnoosit tai hoitokäytännöt. Myös kotimaisessa keskustelussa teoriaa on käytetty kyseenalaistamaan transnuorten tarvetta lääketieteellisille hoidoille (esim. Katiala-Heino ym. 2018). Tässä artikkelissa analysoimani kertomukset havainnollistavat, että vaikka sosiaalinen media on uudenlainen konteksti, joka mahdollistaa vuorovaihtuksen median tuottajien ja sen kuluttajien välillä, kertomuksissa ei korostu sosiaalinen vuorovaikutus tai vertaisvaikuttaminen vaan itsereflektio ja vertailu samaan tapaan kuin esimerkiksi elokuvaa katsoessa. Näille haastateltaville sosiaalinen media herätti sukupuolen pohdinnan, koska se tarjosi sellaisia representaatioita sukupuolen kokemuksista, joita ei ollut muiden kanavien kautta saatavilla. Sosiaalisen median konteksti ei kuitenkaan vaikuttaisi muuttavan itse murrostekstien kanssa tehtyä identiteettityötä merkittäville tavoilla.

Artikkelissa nojaan Mary L. Grayn (2009) määritelmään queer-identiteettityöstä. Gray esittää, että queer identiteetit eivät löydy (*discover*), vaan ne saavutetaan (*achieve*) tietoisien kollektiivisen työn seurauksena – vähemmistöidentiteetin luominen, artikuloiminen ja performoiminen ovat työn seurausta (emt., 92). Hahmottaakseni, miten sosiaalinen media toimii identiteettityön välineenä, hyödynnän Andre Cavalcanten (2017) murrostekstin (*breakout text*) käsitettä. Murrosteksti kuvaa sellaisia mediatekstejä, jotka toimivat ensimmäisinä representaatioina jostain vähemmistöryhmästä joko laajemmassa kulttuurissa tai yksilön elämässä. Yksilöille murrostekstit toimivat ensimmäisinä kosketuksina johonkin kokemukseen tai identiteettiin ja toimivat identiteettityön välineinä.

Yhdistellen sukupuolentutkimuksen, trans-tutkimuksen ja mediatutkimuksen näkökulmia, tämä artikkeli tarkastelee muunsukupuolisten ihmisten kokemuksia sosiaalisen median herättelemästä identiteettityöstä. Artikkelin ensimmäisessä osassa käsittelen identiteettiä ja sosiaalista mediaa koskevaa kirjallisuutta, jonka jälkeen hahmottelen Cavalcanten murrostekstin käsitettä ja sen soveltamista sosiaalisen median kontekstiin. Aineistoa ja metodologiaa käsittelevän osion jälkeen siirryn aineiston analyysiin. Analysoin neljää kertomusta, jotka havainnollistavat erilaisia identiteettityön muotoja ja muunsukupuolisten ihmisten moninaisia kokemuksia. Artikkelin hahmottelee niitä moninaisia muotoja, joita muunsukupuolisten ihmisten identiteettityö ottaa, sekä tarkastelee sosiaalista mediaa identiteettityön kontekstina.

IDENTITEETTI JA SOSIAALINEN MEDIA

Identiteetti on ristiriitainen käsite, jonka käyttö ei ole vaille jännitteitä (ks. Brubacker & Cooper 2000). Identiteetti voi viitata ajatukseen ihmisen kiinteästä ja pysyvästä olemuksesta, jollainen on erityisesti queer-tutkimuksen kentällä nähty ongelmalliseksi (Rossi 2015). Sen sijaan on yleistynyt ajatus aikaan ja paikkaan sidotusta suhteisesta identiteetistä, jota rakennetaan ja työstetään tietoisesti (Karkulehto 2011, 75). Identiteetin paikantuneisuus tiettyyn aikaan ja poliittiseen kontekstiin auttaa hahmottamaan identiteetit positioiksi, joihin asetumme, sen sijaan että identiteetti ymmärrettäisiin sisäisen olemuksen kuvaukseksi (emt., 75). Suhteisuus puolestaan kuvaa sitä prosessia, jossa ”identiteetit syntyvät sosiaalisissa suhteissa ja kulttuurillisten merkitysten tuottamina” (Juvonen 2019, 18). Suhteisuuden kautta hahmotettu identiteetti on johonkin kuulumista sekä jonkin sulkemista ulos (Rossi 2015). Lisäksi identiteetti on tietoista työtä: Mary L. Gray (2008) hahmottaa identiteetin seuraukseksi työstä, jota tehdään yhdessä yhteisön ja median kanssa. Identiteettityö kattaa prosessin identiteetin pohtimisesta kaapista tuloon ja pieniin tekoihin, joilla identiteettiä artikuloidaan arjessa. Identiteettiä ja sosiaalista mediaa käsitellyt tutkimus on pitkälti keskittynyt identiteetin käytäntöihin eli tapoihin, joilla identiteettiä tehdään näkyväksi (esim. Duguay 2022; Her-

rera 2017; Dame 2016). Tässä artikkelissa puolestani keskityn niihin identiteettityön varhaisiin hetkiin, joissa identiteetin pohdinta nousee pintaan – en niinkään identiteetin artikulointiin ulospäin.

Tässä artikkelissa lähestyn identiteettiä juuri identiteettityön näkökulmasta ja hahmotan samaistumisen yhdeksi keskeiseksi identiteettityön muodoksi. Ymmärrän samaistumisen Rita Felskin (2020, 18) tapaan koettuun samanlaisuuteen pohjaavaksi kiinnittymiseksi, joka voi olla monimutkaista ja vain tiettyihin piirteisiin pohjaavaa. Analysoimissani kertomuksissa murrosteksteihin samaistuminen on keskeisessä roolissa silloin, kun kertoja tunnistaa itsensä sukupuoli vähemmistöön kuuluvan henkilön kuvauksessa kokemuksestaan. Kaikissa kertomuksissa samaistuminen ei kuitenkaan ole suoraviivaista. Hahmottaakseni samaistumiseen liittyvä ristiriitoja otan käyttöön José Esteban Muñozin (1999) disidentifikaation käsitteen. Vaikka Felski (2020, 118) esittää disidentifikaation sisältyvän omaan määritelmäänsä samaistumisesta, hyödynnän analyysissäni disidentifikaatiota myös erillisenä käsitteenä, sillä näin voin huomioida sen queer-identiteettien rakentumisessa keskeisen seikan, että valtakulttuurin keskellä osittainen samaistuminen toimii joskus myös selviytymisstrategiana (Muñoz 1999, 5).

Internet ja sosiaalinen media ovat historiallisesti olleet transihmisille merkittäviä identiteetin tekemisen ja järjestäytymisen paikkoja (Haimson ym 2021; Steinbock 2019). Sosiaalinen media näyttää verrattain turvallisena ja arkikonteksteista irrallisena tilana, jossa transidentiteettejä voi kokeilla ja opetella vailla läheisten odotusten painoa (Craig & McInroy 2014, 102). Verkkoyhteisöt tarjoavat samaistumispintaa sekä sanallistuksia ja käsitteitä, joiden kautta omaa kokemusta voi hahmottaa (Dame 2016). Gray (2009, 12) esittää mediarepresentaatioiden tarjoavan eräänlaisen queer-olemisen ”kieliopin”, jonka avulla omaa ja muiden sateenkaarevuutta voi tulkita ja rakentaa. Näin sosiaalinen media myös normittaa. Esimerkiksi YouTube transvideoblogit, jotka ovat pitkälti binääristen, valkoisten transmiesten ylläpitämiä ja lääketieteellistä transitiota arkistioivia (Raun 2015, Miller 2018), toimivat sukupuoltaan pohtivalle kuvana siitä, miltä transoleminen näyttää, ja eräänlaisena maalitauluna sil-

le, millaista transruumista tavoitella (Dame 2014).

Muunsukupuolisuus luokitellaan usein transsukupuolisuuden alaluokaksi, sillä molempia yhdistää syntymässä määritellystä sukupuolesta erkaantuminen, joka muunsukupuolisilla suuntautuu nimenomaan pois päin sukupuolen binäärisestä jaosta tai kiinteistä kategorioista. Kuitenkin Helana Darwin (2020) on havainnoinut, että kaikki muunsukupuoliset (*nonbinary*) eivät koe olevansa myös transsukupuolisia. Tästä huolimatta transtutkimus tarjoaa hyödyllisen kehyksen muunsukupuolisuuden tarkasteluun, erityisesti koska nimenomaisesti muunsukupuolisuutta koskeva tutkimus on toistaiseksi vähäistä.

MURROSTEKSTIT SOSIAALISESSA MEDIASSA

Murrostekstin (*breakout text*, Cavalcante 2017) käsite tavoittaa sellaiset mediatekstit ja hetket, joissa tietyn ryhmän representaatio tulee ensimmäistä kertaa näkyviin joko laajemmassa kulttuurissa tai yksilön elämässä. Sana ”murros” viittaakin niin representaatioiden lasikaton murtamiseen ja valtavirtaan pääsyyn kuin representaation paradigmojen murrokseen: Cavalcantelle (2017, 540–542) on keskeistä, että murrostekstit tuovat marginalisoitujen ryhmien representaatiot näkyväksi laajalle yleisölle ja rikkovat vanhoja sekä luovat uusia normeja tuleville representaatioille. Muunsukupuolisuutta koskeviksi kotimaisiksi murrosteksteiksi voisi esimerkiksi ajatella Ylen (Vilkman 2019; Köngäs 2021) tai *Helsingin Sanomien* (Vasantola 2017) viime vuosina julkaisemia juttuja muunsukupuolisuudesta: molemmat ovat valtakunnallisia mediankanavia, joilla on valtaa tuoda suurelle yleisölle representaatioita, jotka voisivat muuten pysyä marginaaleissa. Kyse on siis muunsukupuolisuuden representaatioiden valtavirtaistumisesta: pienen yhteisön sisäisen keskustelun sijaan aihe nousee kansalliseksi kahvipöytäkeskusteluksi. Ollessaan ensimmäisiä lajissaan nämä julkaisut luovat yleisölleen kuvaa siitä, miltä muunsukupuolisuus näyttää. Saapuessaan valtavirtaan ne voivat myös toimia ensimmäisenä kosketuksena muunsukupuolisuuteen sellaiselle ihmiselle, jolle representaatio avaa uusia ovia oman kokemuksensa ymmärtämiseen.

Cavalcanten (2017) mukaan murrosteksti luo siiteen kuvatun ryhmän ja siihen kuuluvan katsojan välille, asettaa hänet kulttuurisen tulkitsijan rooliin ja toimii identiteettityön välineenä. Näistä viimeksi mainittu, identiteettityön herättely, on tälle artikkelille keskeisin. Cavalcante kertoo, kuinka elokuvat *Boys Don't Cry* (ohj. Kimberly Pierce 1999, Yhdysvallat) ja *TransAmerica* (ohj. Duncan Tucker 2005, Yhdysvallat) toimivat hänen tutkimukseensa osallistuneille ensikosketuksina transsukupuolisuuteen ja kuinka hahmoin samaistuminen johti heidän oman sukupuolensa kyseenalaistamiseen ja prosessointiin. Cavalcanten esimerkkikertomukset elokuvien herättämästä identiteettityöstä kuvaavat kokemuksia samaistumisesta kertomuksen hahmoon, ja samaistuminen näyttäytyy joko suoraviivaisena ja positiivisena tai ristiriitaisena ja epämiellyttävänä. Näitä kertomuksia kuitenkin yhdistää kuvattun kokemuksen intensiivisyys ja yllättävän samankaltaisuuden aiheuttama vahva tunnereaktio. Tunteiden intensiteetti on läsnä myös tässä artikkelissa analysoimissani kertomuksissa.

Vaikka Cavalcante (2017, 541) korostaa murrostekstien laatua ”ensimmäisinä”, ei pidä ajatella, että murrostekstejä olisi vain yksi jokaista kuvattavaa ryhmää kohden. Sen sijaan hän esittää murrosten tapahtuvan aaltoina, joista kukin laventaa tilaa seuraavalle representaatioiden aallolle ja jollain tavoin muuttaa aiheen julkista kuvaa (ema., 541). Viime vuosikymmenten aaltoina voidaan nähdä esimerkiksi elokuvan *Boys don't cry:n* empaattinen mutta samalla traaginen kuvaus transmaskuliinisuudesta, Laverne Coxin esiintyminen *Time*-lehden kannessa (9.6.2014) mustana transnaisena sekä YouTuben transvideoblogien suosio transihmisten kuvauksina omasta kokemuksestaan (Horak 2014). Sosiaalinen media on merkittävästi muuttanut tapoja, joilla mediaa tuotetaan ja kulutetaan (Mandiberg 2012), ja näin vaikuttanut siihen, millaisia muotoja murrostekstit ottavat. Sosiaalisen median hajanaisessa kontekstissa yksittäisen tekstin ei välttämättä tarvitse nousta kulttuurisesti merkittäväksi osuakseen yksittäisen käyttäjän kohdalle ja toimiakseen hänelle murrostekstinä.

METODI JA AINEISTO

Artikkelin aineisto koostuu viidestätoista muunsukupuolisten ihmisten kanssa toteutetusta haastattelusta. Tässä artikkelissa muunsukupuolisuus viittaa sukupuoli-identiteetteihin ja kokemuksiin, jotka eivät yksiselitteisesti tai kokoaikaisesti sovi kategoriioihin mies tai nainen. Tätä määritelmää käytettiin myös haastateltavien rekrytoinnissa. Näin muunsukupuolisuus ei viittaa mihinkään tiettyyn sukupuoli-identiteettiin vaan toimii kattokäsitteenä, joka sisältää kokemukset sukupuoli-identiteetin liikkeestä, osittaisesta identifioitumisesta binääriseen sukupuoleen sekä sukupuolettomuudesta ja sellaisista kokemuksista, joita ei haluta tai osata määritellä tarkemmin.

Haastateltavat tavoitettiin Instagramissa jaetun avoimen haastattelukutsun kautta, ja haastattelut toteutettiin kesällä 2021 Zoomin välityksellä. Kutsu sai paljon levikkiä, 200 tykkäystä ja 70 halukasta haastateltavaa. Suuren kiinnostuksen vuoksi jouduin tekemään rajauksia haastateltavien valinnassa, ja valikoin ihmisiä iän ja identiteettien perusteella pyrkien mahdollisimman moninaiseen aineistoon. Pohjasin valintani kutsuun vastanneiden lähettämien viestien ja julkisten Instagram-profiilien perusteella. Kutsun saama huomio kertoo sekä koetusta tarpeesta muunsukupuolisuuden tutkimukselle että elinvoimaisesta muunsukupuolisten yhteisöstä Instagramissa.

Aineistona käytettävät haastattelut yhdistelivät kerronnallista (Hyvärinen 2005) ja elämäkerrallista (Estola ym. 2017) metodologiaa: tarkoitus oli samanaikaisesti saada lyhyempiä kertomuksia merkittävistä hetkistä ja vuorovaikutteisesti rakentaa kuvaa haastateltavan laajemmasta elämänsäkaaresta sukupuolen ympäriltä. Haastattelukysymykset koskivat sukupuoli-identiteetin kehitystä, sosiaalisia suhteita, kaapista tuleamista, mahdollisia kokemuksia transpoliiklinikoilta tai toiveita kehon lääketieteellisestä muuttamisesta (esim. hormoneilla tai leikkauksilla), sosiaalista mediaa sekä sukupuoleen liittyviä haasteita ja ilonaiheita. Aineisto koostuu siis lyhyistä ja vajavaisista elämänerroista muttei metodologisesti vastaa elämäkerrallisen haastattelun periaatteita, sillä haastattelut olivat yksittäisiä ja vain tunnin mittaisia (Estola ym. 2017). Analyysissä asetan haastateltavien kertomukset murrostekstien herät-

tämästä identiteettityöstä laajemman elämänkeran kontekstiin. Lisäksi elämäkertaa toimii linssinä, jonka kautta tulkitseen kertomuksista nousevia merkityksiä.

Tässä artikkelissa analysoin aineistosta nostettua neljää kertomusta. Nämä kertomukset valikoituivat tarkempaan analyysiin, koska niissä sosiaalinen media asettui keskeiseen rooliin elämäkerrallisessa kerronnassa identiteetin kehityksestä. Sosiaalinen media tosin oli kaikissa haastatteluissa käsitelty teema mutta jäi useimmiten vain ohimeneväksi maininnaksi esimerkiksi tiedon tai vertaistuen lähteenä. Tässä artikkelissa fokus ei kuitenkaan ole kuvata sosiaalisen median roolia yleensä vaan tarkastella, miten haastateltavat itse kuvailevat sosiaalisen median tekstien merkitystä omalle identiteetilleen, ja näin tutkia sosiaalisen median avulla tapahtuvaa identiteettityötä.

Analysoimani haastattelut toteutettiin noin 25-vuotiaiden osallistujien kanssa. On merkityksellistä, että juuri tähän ikäluokkaan kuuluvat haastateltavat korostivat sosiaalisen median roolia murrostekstien lähteenä. He kuuluvat sukupolveen, joka varttui aikana, jolloin sukupuolen moninaisuus oli vielä hyvin vähän näkyvillä, mutta internet ja sosiaalinen media levisivät osaksi arkipäivää. Tämä voi osittain selittää sitä, miksi näiden haastateltavien murrostekstit löytyivät juuri sosiaalisesta mediasta.

Lisäksi tässä käsittelemäni kertomukset tulivat kaikki sellaisilta haastateltavilta, jotka kertoivat kuuluvansa myös seksuaalivähemmistöön. Heistä monilla sukupuolen ja seksuaalisuuden pohdinnat olivat hyvin lomittaisia ja yksi identiteetti toimi joko mahdollistajana tai esteenä toiseen identiteettiin asettumiselle. Osalle haastateltavista seksuaalisuuden pohdinnat johtivat kysymyksiin sukupuolesta, kun taas toisille ajatus päällekkäisestä marginalisoitumisesta sekä seksuaalisuuden että sukupuolen suhteen hidasti toiseen identiteettiin asettumista tai identiteettien välillä oli ristiriitaa (esimerkiksi lesbouden vahva linkittyminen naiseuteen). Koska sateenkaarevissa yhteisöissä usein sekoittuvat sukupuoli ja seksuaalisuutta koskevat sisällöt, niiden jäsenet saattavat kohdata sukupuoleen liittyviä murrostekstejä myös seksuaalisuutta käsittelevien sisältöjen yhteydessä. Tämän artikkelin kannalta tärkein huomio sukupuolen ja seksuaa-

lisuuden risteyskohdista analysoidussa aineistossa on se, että haastateltavat viettivät aikaa sosiaalisen median sateenkaarevan sisällön äärellä jo ennen asettumistaan nykyiseen sukupuoli-identiteettiinsä.

Valitsin haastateltaville sukupuolineutraalit pseudonyymit Digi- ja väestöviraston nimipalvelusta aineiston anonymisoimiseksi.

Seuraava analyysiosio on jaettu kolmeen osaan. Ensin käsittelen kahta kertomusta, joiden tulkitseen kuvaavaan samaistumisen kokemusta. Näistä ensimmäisessä murrosteksti on tiedonlähde, jonka kautta haastateltava ensimmäisen kerran sai kuulla muunsukupuolisuudesta. Jälkimmäisessä kertomuksessa murrosteksti ei tuo uutta tietoa, mutta samaistuminen toimii käännekohtana identiteettityössä. Seuraavassa analyysiosuudessa hyödynnän disidentifikaation käsitettä, jonka avulla hahmotan haastateltavan tekemää neuvottelua oman samaistumisen ja sen kieltämisen välillä. Viimeiseksi analysoimani kertomus kuvaa täyttää samaistumisen puutetta ja oman kokemuksen ja identiteetin kyseenalaistamista.

UUSI TIETO JA SAMAISTUMINEN

Nyytin kuvaus hänen ensimmäisestä kohtaamisestaan muunsukupuolisuuden kanssa toimii esimerkkinä murrostekstistä, joka tarjoaa kosketuksen uudenlaiseen representaatioon. Nyyti käytti itsestään englannin kielen termiä *nonbinary* – hän oli tutustunut sukupuolen moninaisuuden käsitteisiin englanniksi sosiaalisessa mediassa, ja hänelle oli tärkeää, että sanassa *nonbinary* ei ollut sanaa sukupuoli, toisin kuin sen suomenkielisessä vastineessa. Kerronnassaan Nyyti korosti tiedonpuutteen roolia identiteettinsä kehityksessä. Hän varttui pienellä paikkakunnalla, jossa ei toiminut sateenkaarevia järjestöjä ja jossa hänellä oli rajallinen pääsy internetiin, eli hänen käsityksensä sukupuolen moninaisuudesta oli rajautunut binääriin vaihtoehtoihin. Kun murrosikä toi kehollisten muutosten mukana vieraantumisen kokemuksen, hänellä ei näin ollut resursseja ymmärtää kokemustaan. Kun binäärisen transsukupuolisuuden kokeilu ei helpottanut vaikeuden tunnetta, eikä tietoa muista vaihtoehtoista ollut, Nyyti kertoi ajatelleensa, että ”ehkä tää on ihan norma-

lia”, ja eli hiljaa kokemuksensa kanssa. Viisi vuotta myöhemmin hän kuitenkin törmäsi seuraamansa käyttäjän julkaisuun muunsukupuolisuudesta mikroblogin Tumbldrissa; se aloitti uudelleen identiteetin pohdinnan tuomalla muunsukupuolisuuden hänen tietoonsa.

Nyyti: Ja ensimmäisen kerran mä sain tietää muunsukupuolisuudesta tai nonbinary-identiteetistä Tumblerin kautta. Tuntuu ehkä aika yleiseltä teemalta kaikkiaan. Mutta sieltä sain, mä rupesin seuraamaan yhtä tyyppiä joka oli tosi tosi näkyvästi muunsukupuolinen ja puhu siitä. Ja mä muistan vaan sen et kun mä ekaa kertaa näin sen postauksia ja luin sen postauksia ja se puhu siitä että mimmonen hänen sukupuoli-identiteetinsä on, niin mä olin vaan, tuijottelin sitä tekstiä ja olin silleen ”Toi on mä. Et herranjumala miksen mä oo tienny tämmösestä?” Tai ”miksei kukaan oo kertonu mulle tämmösestä?” Se oli ahaa-moment itelle.

Nyytin kuvamaa julkaisu Tumbldrissa toimi hänelle ensimmäisenä representaationa ei-binäärisestä sukupuolesta ja avarsi hänelle uusia tapoja ymmärtää itseään ja omaa sukupuolen kokemustaan. Nyyti kuvaa välintöntä samaistumisen kokemusta – ”toi on mä” – jossa hänen aiempi hankaluutensa sukupuolen kanssa saa vihdoinkin toisen ihmisen kuvauksen ja nimeämisen kautta. Tässä otteessa murrostekstiin samaistuminen näyttäytyy Felskin (2020, 101) tunnistamisen (*recognition*) tavoin: Tumblr-postaus toi Nyytille oivalluksen, ”ahaa-momentin”, jonka avulla hän oppi tuntemaan itseään paremmin ja aloittamaan uudelleen identiteetinsä työstämisen. Työstäminen ei kuitenkaan ollut helppoa, vaan vanhan identiteetin ympärille rakennetut ihmissuhteet ja elämäntilanne toimivat esteinä identiteetin hyväksymiselle. Vasta avaramielisemmän sosiaalisen piirin löydettyään Nyyti rohkaistui asettumaan *non-binary*-identiteettiinsä. Tämä kertomus kuvaa hyvin Grayn (2008) ajatusta identiteetistä saavutuksena: Nyyti navigoi omaa kokemustaan ja sosiaalisia konteksteja ja teki paljon työtä kaivertakseen itselleen tilan olla muunsukupuolinen. Murrostekstinä toiminut Tumblr-postaus ja sen tarjoama tieto ei-binäärisen sukupuolen mahdollisuudesta toimi identiteettityön mahdollistajana.

Vaikka kertomuksen Tumblr-postaus oli Nyytin identiteettityölle tärkeä käännekohta, itse julkaisu ja Tumblr sen kohtaamisen kontekstina jäivät vaille kuvausta. Kertomuksessa korostuu kokemuksen intiimiys; siinä Nyyti on yksin kokemassa murrosteksiä. Keskiöön nousee Nyytin reaktio tekstiin tavalla, joka muistuttaa yhtä Cavalcanten (2017, 550) esimerkkiä murrostekstin herättämästä identiteettityöstä. Esimerkissä ”Josh” kuvailee samaistumistaan elokuvaan *Boys Don’t Cry* lähes samoin sanoin kuin Nyyti: ”Tuo olen minä.” (Ema., 550.) Vaikka murrostekstin muoto ja sen kokemisen konteksti ovat hyvin erilaisia, identiteettityön tunteellinen kuvaus on lähes identtinen. Nyyti kuvaa kokemustaan murrostekstistä ikään kuin katsojana, johon teksti vaikuttaa, kuin sosiaalisen median käyttäjänä. Alustan tarjoamat mahdollisuudet vuorovaikutukselle eivät ole kokemukselle keskeisiä: vain tekstin näkeminen ja sen aiheuttamat tunteet nousevat merkitykselliseksi. Sosiaalinen media toi Nyytille kuvauksia ja käsitteitä ei-binäärisestä sukupuolesta, joita hän ei muualta ollut löytänyt, mutta samaistumisen kuvauksessa se ei kontekstina näyttäydy merkittävänä.

Nyytin kertomusta murrostekstin kohtaamisesta määrittää tekstin status uuden tiedon lähteenä sekä Nyytin välitön samaistuminen sen kuvaukseen muunsukupuolisuudesta. Seuraavaksi tarkastelen Áilen kertomusta, jossa murrosteksti ei ole ensimmäinen kohtaaminen muunsukupuolisuuden kanssa mutta jossa siitä tulee merkittävä samaistumisen ja kyseenalaistamisen hetki.

Áile kuvasi sukupuoltaan sanoilla *genderqueer* ja *indigiqueer*. Termi *indigiqueer* linkittyi Áilen kulttuuritaustaan saamelaisena: hänelle käsite sisälsi ajatuksen alkuperäiskansojen sukupuolijärjestelmästä, joka on vähemmän kaksijakoinen eikä niin tarkkaan rajattu kuin länsimaisessa tai suomalaisessa kulttuurissa. Kerronnassaan Áile kuvasi paljon lapsuuttaan ja nuoruuttaan sekä sukupuoleen liittyviä normeja ja pelkoa ”liiasta” erilaisuudesta. Vaikka hän kertoi kuulleen muunsukupuolisuudesta jo yläasteella, jolloin termi puhutteli häntä, silloin sukupuolivähemmistöön kuuluminen avoimen biseksuaalisuuden rinnalla tuntui liialliselta: ”Mää en halunnu vaikuttaa siltä että mä yritän olla jotenki erikoisempi ku mitä mä oon.” Näin sukupuolen tietoinen käsittely alkoi Áilelle vasta myöhemmällä

iällä, noin vuosi haastattelua aiemmin. Áile viittasi koronapandemian aiheuttamaan eristykseen tärkeänä tekijänä identiteettityön uudelleen aloittamisessa: pienen kaupungin sosiaalinen piiri korvautui sosiaalisen median sateenkaarevilla sisällöillä.

Seuraavassa otteessa hän kuvailee erästä Instagramista löytämänsä lyhyttä videota, jossa videolla esiintyvä henkilö käyttää itsestään eri pronomineja ja esittää omaa reaktiotaan niihin. Video toimi Áilelle murrostekstinä, joka herätteli uudelleen samaistumisen kokemuksia muunsukupuolisuuteen:

Áile: Ja sit mä vaan jossain vaiheessa uskalsin kysyä ensimmäisiä kertoja niitä kysymyksiä tavallaan iteltäni, että mitä jos mä oikeesti oonki tavallaan muunsukupuolisempi, kun mitä mä olin koskaan ajateltu tai sillei. Mä olin vaa aatellu et mä oon tällänen nainen tai jotenki. Ja sitte, sit mä näin sellasen, olikse nyt TikTok vai mikä, mutta siis näitä videoita ((naurahdus)) sosiaalisessa mediassa, jossa semmonen vähän mun näkönen ihminen pohiti asiaa, niitä pronouns et miltä tuntuu sanoa että ”hei my name is Eliza and my pronouns are she/her” ja sit se oli vaa ((yökkäys)).

V: ((naurahdus)).

Á: Ja sitte se kokeili vähä eri näitä ((naurahdus)) pronomineja ja sitte sit mä olin vaan sillee vitsi mä samaistun tohon, ja sitte oli vaan oh no!

V: ((naurahdus)).

Á: Et ((naurahdus)) et mikse mä samaistun tohon? Että tässä on jotain outoo ((naurahdus)). Ja sitte sitäki piti sulatella iha super kauan.

Áile esittää videon käännekohtana identiteettityösään: hän oli jo aiemmin alkanut pohtia sukupuoltaan, mutta videon aiheuttama intensiivinen samaistuminen johti aktiivisempaan prosessointiin. Videolla samaistumisen keskiöön asettuu kysymys pronomineista. Áile kuvaa, kuinka ”vähän mun näkönen ihminen” esittää kakomisreaktion avulla *she/her*-pronomineilla kutsutuksi tulemisen intensiivistä epämielilyttävyyttä. Englanninkielisissä keskusteluissa pronominit puhuttavat keskeisenä osana

trans-liikehdintää: koska englannin kielessä pronominit ovat sukupuolittuneita, väärän pronominin käyttäminen vastaa väärin sukupuolittamista. *She/her*-pronomien vastenmielisyys samastuminen pakottaa Áilen kysymään itseltään: ”Mikse mä samaistun tohon?” – mikse naiseksi sukupuoli-tetuksi tuleminen tuntuu hänestäkin epämielilyttävältä? Näin Áilen samaistuminen *she/her*-pronomien epämielilyttävyyteen kietoutuu naiseuden vierauteen.

Felski (2020, 83) kuvaa, kuinka samaistumiseen liittyy joskus tunnistamisen shokki: ”Ehkä näemme vilauksen itseämme hahmossa, mutta tavalla, joka vaatii meitä uudelleen arvioimaan omaa käsitystämme itsestämme.” (Kirjoittajan käännös.) Siinä missä Nyytin kertomuksessa korostuu välitön itsen tunnistaminen, Áilen kerronnassa sitä värittää järkytys: ”Oh no” ja ”Tässä on jotain outoo”. Samastuminen ei välittömästi käänny itsen nimeämiseksi, vaan identiteettityö ottaa kysymyksen muodon (Cavalcante 2017). Áilen kuvaama humoristinen video ei tarjoa vastauksia tai käsitteitä, joiden avulla hahmottaa suhdetta pronomineihin, vaan tarjoaa vilauksen samankaltaisuutta, jota Áilen täytyy itse työstää ja nimetä. Samaistuminen auttaa hahmotamaan, että Áile ei ehkä olekaan ”tällänen nainen”, mutta ei tarjoa naiseudelle suoria vaihtoehtoja. Leena-Maija Rossi (2015) toteaa identiteettien olevan usein ulossulkevia mutta samanaikaisesti yhteen sitovia: Áilen kertomuksessa erkaantuminen naiseudesta samanaikaisesti tuo ei-binäärisen identiteetin lähemmäksi.

Áilen kerronnassa sosiaalisen median sisältöjen rikkaus ja moninaisuus korostuu. Pandemian aiheuttama siirtymä arkisista kontakteista sosiaalisen median sateenkaarevan sisällön ääreen tarjosi hänelle lyhyellä aikavälillä paljon uusia käsitteitä, määritelmiä ja näkökulmia, joilla hahmottaa itseään. Niin Gray (2008) kuin Juvonenkin (2019) korostavat sosiaalisuuden roolia identiteetin työstämisessä, kun yhteisöissä luodaan uusia käsitteitä ja määritelmiä, ja yhteisöihin kuulumisen mahdollistaa uusien identiteettien omaksumisen (Juvonen 2019, 17). Kuitenkaan yllä olevasta kertomuksesta ei välity yhteisöön kuulumisen tai sosiaalisuus: videoon samaistuminen johtaa Áilen itsereflektioon, kääntymiseen sisäänpäin ja oman kokemuksen tar-

kasteluun suhteessa videon representaatioon. Sosiaalisessakin kontekstissa murrostekstin kanssa tehty identiteettityö näyttäytyy yksinäisenä ja intiiminä pohdintana – samaistumisen hetkessä sosiaalisen median sosiaalinen ja hektinen konteksti ikään kuin häviää pois.

Sekä Nytytin että Áilen kertomukset ovat tunneelliselta lataukseltaan positiivisia. Heille murrostekstit tarjosivat kiinnittymiskohdan, joka auttoi heitä hahmottamaan ja nimeämään omaa kokemustaan. Seuraavissa kertomuksissa kokemus murrostekstistä on ristiriitaisempi, kummallakin kertojalla hie- man eri tavoin.

SAMAISTUMISEN JA KIELTÄMISEN NEUVOTTELUA

Muunsukupuoliseksi itseään kutsuva Emppu antoi heti haastattelun alussa ymmärtää, että sukupuolen pohdinta on ollut hänelle pitkä ja hidas prosessi, jonka hän ei vielä varmasti uskonut päättyneen: vaikka muunsukupuolisuus tuntui hänelle sillä hetkellä parhaalta tavalla sanallistaa kokemustaan, hän ei halunnut sulkea pois identiteetin muuttamisen mahdollisuutta. Muunsukupuoliseen identiteettiin asettuminen oli haastatteluhetkellä Empulle kohtuullisen tuore asia ja pitkän terapiatyön tulos.

Seuraavassa lainauksessa Emppu kuvaa YouTuben transvlogien roolia varhaisena tiedonlähteenä. Hän kuvasi videoiden olevan transmiesten tekemiä ja koskevan kehodysforia-kokemuksia ja tarjoavan vinkkejä esimerkiksi äänen madaltamiseen. Ote on haastattelun alkupuolelta ja osa laajempaa keskustelua, jossa pyysin Empppua kertomaan, milloin ja miten hän alkoi pohtia sukupuoltaan ja kuinka hän lopulta asettui muunsukupuoliseen identiteettiin. Hän muisteli ensin ala-asteaikoja mutta sitten korjasi kertomustaan tarkentaen, että tuolloin kyse oli enemmän seksuaalisuuden kuin sukupuolen pohdinnasta. Seuraava ote on vastaus jatkokysymykseeni, miten sukupuoli tuli tietoisemmin pohdinnan osaksi.

Emppu: Varmaan se on ollu kun on saanu vähän jotain tietoo jostain netistä. Et kattonu jotain YouTube videoita jotain trans tubettajii ja sellasii ja

ollu sillee et okei, mul on näit samoi fiiliksi kyl, et nää jotenki resonoii. Hmm. Mut sit nii emmä tiiä, sit ku jotenkin siinä teini-ässä tuli siihen et okei, että no enhän minä voi olla trans. Että mä olen vain tällänen lesbo. Niin sitten se jotenki oli monta vuotta et sitä ei... tai mielti sitä kyllä joo ja sillee et oli jotenkin ((naurahdus)) tosi kurja olo esimerkiksi omassa kehossa ja sillee. --

V: sanoit et katoit jotain trans youtubereita ja koit että puhuivat samoista fiiliksestä ku itellä, nii voit-sä antaa jotai esimerkkejä et mitä sä tarkoitat? Et mikä siinä oli niin samaistuttavaa ehkä?

E: Hmm jaa no ne on ollu kaikki transmiehiä. En osaa nyt nimetä yhtäkään tubettajaa en mä oo sillee en oo niinku seurannu ketään. Vaan oon sillee lurkannu aina välillä ku tavallaa kuitenkin kiinnosti mut sit enhän minä nyt sitten kuitenkaan ((naurahdus)).

Tätä kertomusta värittää videoihin samaistumisen ja sen kieltämisen jatkuva neuvottelu. Yksi Cavalcanten (2017, 551) esittämistä murrostekstien herättämän identiteettityön muodoista on disidentifikaatio. Käsité (Muñoz 1999, 5) kuvaa marginaalisten subjektien selviytymisstrategiaa, jossa yksilö samanaikaisesti osittain assimiloituu vallitsevaan kulttuuriin ja osin asemoituu sitä vastaan. Haastattelun aikana Emppu kuvasi konservatiivista kotikaupunkiaan ja seksuaalivähemmistöön kuulumisen haasteita tässä kontekstissa. Tulkitsemme Empun kuvauksen menneestä ajatuskulustaan ("No enhän minä voi olla trans. Että mä olen vain tällänen lesbo.") ilmaisevan disidentifikaation strategiaa: konservatiivisessa kulttuurikontekstissa Emppu asettuu hegemonisia identiteettejä vastaan lesbona mutta suojaaa itseään ottamalla strategista etäisyyttä sukupuolivähemmistöidentiteettiin, samaistumistaan huolimatta.

Toisin kuin Nytytin ja Áilen kertomuksissa, Emppu ei kuvaa välitöntä samaistumista tai itsensä tunnistamista. Cavalcanten (2017, 551–552) esimerkkikertomus disidentifikaatiosta ja identiteettityöstä on jälleen kuvaukseltaan hyvin lähellä Empun kerrottua. Cavalcante esittää "Adrianin" kertomuksen siitä, kuinka samaistuminen elokuvaan *Boys Don't*

Cry herätti epämukavuuden tunteita, ja intensiivisestä samaistumisesta huolimatta identiteettityö ei käynnistynyt välittömästi vaan johti enemmän aiheen tietoiseen välttelyyn. Tulkitsen samankaltaisen reaktion ilmenevän Empun kerronnan hauilussa ja aiempien toteamusten korjaamisessa: ”Sitten se jotenki oli monta vuotta et sitä ei... tai mielti sitä kyllä joo.” Vaikka sukupuoli oli Empun mieltä painava asia, hän kuvaa, kuinka hän pitkään vältteli identiteettityön prosessin aloittamista ja kielsi omaa samaistumistaan, jopa vältellen YouTube-kanavien seuraamista.

Sosiaalista mediaa ja identiteettiä koskevassa tutkimuksessa korostuvat verkossa käydyt keskustelut ja alustoilla tapahtuva itseilmaisu (esim. Craig & McInroy 2014; Fox & Ralston 2016). Onkin mielenkiintoista, että Emppu korostaa vältelleensä vuorovaikutusta videoiden kanssa: hän ”lurkkasi”, sen sijaan että olisi seurannut tilejä, jättänyt kommentteja tai osallistunut keskusteluun. Empun kerronnassa nouseekin selkeimmin esiin huomio, joka on läsnä myös aiemmissa kertomuksissa: sosiaalisen median sosiaalisuus ja mahdollisuus vuorovaikutukseen ja itseilmaisuun eivät näyttäyty keskeisinä varhaiselle, murrostekstien kanssa tehtävälle identiteettityölle. Murrostekstit herättävät identiteettityön prosessin katsojan kohdatessa kertomuksen marginalisoidusta kokemuksesta, joka resonoi heille jollain tavalla; prosessi näyttäytyy sosiaalisen median murrostekstien kanssa hyvin samankaltaisena kuin Cavalcanten (2017) esimerkeissä elokuvista.

KYSEENALAISTAMINEN

Andrean kertomus poikkeaa aiemmin tässä artikkelissa käsittelemistäni. Hänelle transvlogit eivät murrosteksteinä herättäneet lainkaan samaistumisen tunteita vaan päinvastoin toiseuden kokemuksen: kokevatko kaikki muut näin? Andrea oli viimeisen vuoden aikana alkanut pohtia sukupuoltaan, joka ei hänelle aiemmin ollut pohdinnan tai epämukavuuden aihe. Andrean identiteettiprosessi oli haastatteluhetkellä hyvin keskeneräinen, ja hän kertoi ilmoittautuneensa haastateltavaksi nimenomaan päästäkseen puhumaan ja järjeistämään kokemuksiaan jollekulle. Kun haastattelun lopussa muiden tietojen ohessa kysyin, millä termeillä hän haluaa

tutkimuksessa tulla kutsutuksi, Andrea koki kysymyksen vaikeaksi. Lopulta päädyimme siihen, että hänen kohdalleen identiteetin voi merkitä sanalla *blank*, ’tyhjä’ – ei kieltäytymisenä vastata vaan kuvauksena hänen kokemuksestaan.

Seuraava ote on Andrean kerronnasta siitä, miten hän viimeisen vuoden aikana päätyi kyseenalaistamaan sukupuoltaan. Hän kertoi Pridefestivaalin aikaan pohtineensa kaapista tulon temaatiikkaa: hän kuului seksuaalivähemmistöön muttei kokenut mitään seksuaalisuutta kuvaavaa termiä omakseen eikä ollut virallisesti tullut kaapista. Seksuaalisuuden teemojen pohtiminen johti sukupuolen reflektointiin:

Andrea: Ja sit mulla alko siin samalla jo sit ehkä jotenki pyörii tämmönen kela et no mut mites tää sukupuoli. Et onks mulla sellasta ((nauradus)). Ja no iso osa on varmaa myös sellast et mä oon sosiaalises mediassa jonkun verran seurannu transtaus-taisia vaik YouTubessa mitä ne nyt on tubettajia ja tämmösi. Ja sit ehkä siinä on ollu sillee et nii joo, et nää kaikki puhuu sellasesta et heil on semmonen sisäinen tunne, se oma sisäinen ääni kertoo, että on se ristiriita siin sukupuolen kanssa. Ja sit mä olin sille et onks mulla sellast sisäistä ääntä? Miksei mul oo sellast sisäistä ääntä? Onks se jossain piilossa vai onks se vaan tosi pieni ja mä en löydä sitä? Mut joo, jotenki tälle mä oon niinku päätyyn. Päätyynyt ajattelemaan ja tässä nyt olen ((nauradus)).

V: ((nauradus)) Joo, miten sä koet sen että sä et löydä tälläst sisästä ääntä? Miltä se niinkun sus-tuntuu?

A: Hmm. No siis alkuun se oli vähän hämmentävää ja ahdistavaa, koska mä en oo siis, en oo kuullu en oo YouTubessa seurannut ihmisiä, joilta mä olisin kuullut et heil on samanlainen kokemus. -- Nii nii, se oli vähän, mä olin vähän sillee et mä en oo ikinä kuullu kenenkää puhuvan tämmösest et onks tää nyt ees mahdollista? Onks tää nyt ihan oikea juttu? Vai oonks mä vaan pohtinu niin paljon et mä oon sotkenu omat ajatukseni täysin ((nauradus)).

Andrean kertomuksessa identiteettityö ottaa enemmän kysymyksen kuin vastauksen muodon

(Cavalcante 2017, 550). Andrealle videoblogit eivät tuota samaistumisen kokemusta vaan ohjaavat esittämään vaikeita kysymyksiä, joihin hän ei (vielä?) osaa vastata. Andrea kertoi häneen vaikuttaneiden videoiden olleen genreä, jossa transihmiset kuvaavat, kuinka he oivalsivat olevansa trans ("this is how I knew I was trans"). Vlogeissa oman sukupuoli-identiteetin tunnistamiseen liittyy "sisäinen ääni" tai tunne, joka kertoo mikä sukupuoli on itselle oikea. Andrea kertoo sisäisen äänen ajatuksen läpäisseen hänen näkemiään kertomuksia sukupuolen kokemuksesta niin vlogien trans- ja muunsukupuolisten ihmisten kerronnassa kuin cissukupuolisten ystäviensä puheessa vahvasta identifioitumisesta syntymässä määriteltynä sukupuoleen. Näissä kuvauksissa sukupuoli-identiteetti näyttyy jonain kiinteänä ja löydettävänä, ja Andrean hämmennyneisyys nousee hänen oivalluksestaan, että hän ei löydä omaa sisäistä ääntään. Andrean kerronnassa sisäinen ääni ja sukupuoli-identiteetti sulautuvat yhdeksi – jos sisäistä ääntä ei löydy, tarkoittaako se, että sukupuoliakaan ei ole?

Andrean kertomus kuvaa identiteetin suhteisuutta: identiteettityö alkaa oman kokemuksen vertaamisena muiden kokemuksiin. Vlogit eivät kuitenkaan tarjonneet samaistuttavaa vertaiskokemusta tai itselle sopivia käsitteitä vaan oivalluksen, että kukaan muu ei näytä kokevan samoin. Juvonen (2019, 6) kuvaa kuinka terminologian puute linkittyy vallitsevaan hetero- ja cisnormatiivisuuteen: vahvojen, usein nimeämättömien normien ympäröimänä voi olla vaikea löytää tilaa hahmottaa tai nimetä omaa normista poikkeavaa kokemusta. Andrean kertomuksessa identiteettityö alkaa, kun vallitseva normi tulee näkyväksi: kaikilla muilla vaikuttaa olevan jokin sisäinen kokemus sukupuolesta, joka vlogien kertomuksissa ilmenee sisäisenä äänenä. Lisäksi kerronnassa korostuu identiteettien taipumus poissulkevuuteen (Rossi 2015): cis-, trans- ja muunsukupuolisen identiteetin rajat oli Andrean kohtaamisissa representaatioissa esitetty niin, että hänen kokemuksensa ei tuntunut mahduttuvan niistä mihinkään.

Myös Andrean identiteettityön mahdollistivat laajasti saatavilla olevat moninaiset kuvaukset sukupuolen kokemuksista, joihin itsensä vertaaminen johti hänet pohtimaan omaa sukupuoltaan. Andre-

an kerronnassa kuitenkin korostuu, että hän ei ollut löytänyt lainkaan kuvauksia kokemuksista, jotka vastaavat hänen omaansa. Hänen kokemustaan sisäisen tunteen puutteesta voisi kuvailla sanalla sukupuoli-identiteetti, mutta Andrea itse vierasti termin käyttöä – hän ei ollut löytänyt kuvauksia sukupuoli-identiteetistä eikä siis tiennyt, sulkisiko senkin määritelmä hänet ulkopuolelleen. Vaikka murrostekstit auttoivat Andreaa aloittamaan sukupuolen pohdinnan, hän kuvaa, kuinka samaistuttavien kuvausten puute johti hänet kyseenalaistamaan omia johtopäätöksiään: "Onks tää nyt ihan oikea juttu? Vai oonks mä vaan pohtinu niin paljon et mä oon sotkenu omat ajatukseni täysin?" Siinä missä itseä kuvaavien termien ja vertaiskertomusten löytäminen tukee itseymmärrystä (Juvonen 2019), Andrean kertomus osoittaa, että niiden puute voi johtaa oman kokemuksen aitouden kyseenalaistamiseen.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Sosiaalinen media toimii yhä suuremmassa määrin paikkana, jossa omaa identiteettiä rakennetaan. Tässä artikkelissa tarkastelin neljän muunsukupuolisen ihmisen kertomusta sosiaalisen median murrostekstien herättämästä identiteettityöstä. Analyysi osoittaa, että identiteettityö ottaa monia eri muotoja. Murrostekstit herättävät intensiivistä samaistumista, joka voi ilmetä suoraviivaisena itsen tunnistamisena, oman itseymmärryksen uudelleen tarkasteluna tai disidentifikaationa, jossa omaa samaistumista kierrellään ja vältellään prosessoimasta. Myös samaistumattomuus näyttyy intensiivisenä ja merkittävänä kokemuksena, erityisesti kun oma kokemus paljastuu normista poikkeavaksi eikä samaistuttavia kokemuksia näytä löytyvän lainkaan. Lisäksi analyysi hahmotteli sosiaalista mediaa varhaisen identiteettityön paikkana. Sosiaalinen media toimi haastatteluille murrostekstien kanavana, jossa kohdattiin representaatioita, jota ei välttämättä muita kanavia pitkin löytynyt, ja sellaisissa määrissä, jotka mahdollistivat itsen vertailun monenlaisiin kokemuksiin.

Puhe sosiaalisesta mediasta identiteetin tekemisen paikkana korostaa usein mahdollisuuksia itseilmaisuuksiin ja yhteisöihin kuulumiseen (esim. Duguay 2022; Fox & Ralston 2016). Onkin mielenkiintoista, että yhdessäkään murrostekstejä koskevassa kertomukses-

sa ei noussut esiin vastavuoroisuus sosiaalisen median tekstien kanssa: haastateltavat kuvasivat toimintaansa median kuluttajina, eivät yhteisön jäseninä. Murostekstien herättämä identiteettityö kuvattiin intiiminä, sisäänpäin kääntyneinä itsereflektion hetkinä. Tämän perusteella esitän, että vaikka sosiaalinen media on radikaalisti muuttanut tapaa, jolla mediaa tuotetaan ja kulutetaan (Mandiberg 2012), tämä ei näytä merkittävästi vaikuttavan murostekstien kanssa tehtävään varhaiseen identiteettityöhön. ROGD-teorian esittämä ajatus sosiaalisesta mediasta paikkana, jossa transidentiteetti tarttuu yhtäkkiä käyttäjältä toiselle, ei siis näytä pitävän: haastateltavat olivat omassa identiteettityössään aktiivisia toimijoita ja pohtijoita, jotka tekivät näkemiensä representaatioiden pohjalta havaintoja omasta kokemuksestaan. Se, että kertomuksissa ei lainkaan noussut esiin vuorovaikutus sisällöntuottajien tai toisten käyttäjien kanssa korostaa sitä, että varhainen identiteettityö sosiaalisessa mediassa ei ole merkittävässä määrin vertaisvaikuttamista, toisin kuin ROGD-teoria esittää (Marchiano 2017). Sen sijaan kertomuksissa korostui sosiaalisen median ulkopuolisten yhteisöjen paine, joka esti tai hidasti haastateltavien identiteettityötä.

KIRJALLISUUS

- Ashley, Florence (2020) A Critical Commentary on ‘Rapid-Onset Gender Dysphoria’. *The Sociological Review* 68:4, 779–799. DOI: 10.1177/0038026120934693 (haettu 11.12.2022).
- Brubaker, Rogers & Cooper, Frederik (2000) Beyond “identity”. *Theory and Society* 29:1, 1–47. <http://www.jstor.org/stable/3108478> (haettu 11.12.2022).
- Cavalcante, Andre (2017) Breaking into Transgender Life: Transgender Audiences’ Experiences With “First of Its Kind” Visibility in Popular Media. *Communication, Culture & Critique* 10:3, 538–555. doi:10.1111/cccr.12165 (haettu 11.12.2022).
- Craig, Shelley & McInroy, Lauren (2014) You Can Form a Part of Yourself Online: The Influence of New Media on Identity Development and Coming Out for LGBTQ Youth. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health* 18:1, 95–109, DOI: 10.1080/19359705.2013.777007 (haettu 11.12.2022).
- Dame, Avery (2016) Making a Name for Yourself: Tagging as Transgender Ontological Practice on Tumblr. *Critical Studies in Communication* 33:1, 23–37. <http://dx.doi.org/10.1080/15295036.2015.1130846> (haettu 11.12.2022).
- (2014) Being Trans Online: Visibility and Imposition. *The Toast* 7.4.2014. <https://the-toast.net/2014/04/07/being-trans-online/> (haettu 11.12.2022).
- Darwin, Helana (2020) Challenging the Cisgender/Transgender Binary: Nonbinary People and the Transgender Label. *Gender & Society* 34:3, 357–380. DOI: 10.1177/0891243220912256 (haettu 11.12.2022).
- Duguay, Stefanie (2022) *Personal but Not Private: Queer Women, Sexuality, and Identity Modulation on Digital Platforms*. Oxford: Oxford University Press.
- Erlick, Eli (2018) Trans Youth Activism on the Internet. *Frontiers* 39:1, 73–92. DOI: 10.5250/fronjwomestud.39.1.0073 (haettu 11.12.2022).

Sosiaalinen media on monille identiteetin rakentamisen paikka, koska se tarjoaa eri vähemmistöihin kuuluville tavan jakaa muille omia kokemuksiaan, joita ei välttämättä valtavirtamediassa esitetä, sekä kanavan helposti löytää ja kuluttaa muiden kertomuksia. Oman itsen tai oman normista eroamisen tunnistaminen ei kuitenkaan ole sosiaalisessa mediassa sen erityisempää kuin elokuvateatterissa tai kirjastossa.

YTM Vilja Jaaksi on tutkija Intiimiys datavetoisessa kulttuurissa -hankkeessa (STN/Suomen Akatemia) Tampereen yliopistossa. Hänen tutkimuksensa keskittyy sukupuolivähemmistöjen arkiseen sosiaalisen median käyttöön. Hän on kiinnostunut tavoista, joilla identiteettiä, politiikkaa ja yhteisöä rakennetaan sosiaalisessa mediassa, sekä alustojen roolista näissä prosesseissa.

Tutkimus on osa Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa Intiimiys datavetoisessa kulttuurissa -hanketta (rahoituspäätösnumerot 352520 ja 352522)

- Estola, Eila, Uitto, Minna & Syrjälä, Leena (2017) Elämänkertahaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Feinberg, Leslie (1996) *Transgender Warriors: Making History from Joan of Arc to Dennis Rodman*. Boston: Beacon Press.
- Felski, Rita (2020) *Hooked: Art and Attachment*. Chicago: Chicago University Press.
- Fox, Jesse & Ralston, Rachel (2016) Queer Identity Online: Informal Learning and Teaching Experiences of LGBTQ Individuals on Social Media. *Computers in Human Behaviour* 65:2016, 635–642. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.06.009> (haettu 11.12.2022).
- Gray, Mary L. (2009) *Out in the Country: Youth, Media, and Queer Visibility in Rural America*. New York: New York University Press.
- Haimson, Oliver L., Dame-Griff, Avery, Capello, Elias & Richter, Zahari (2021) Tumblr Was a Trans Technology: The Meaning, Importance, History, and Future of Trans Technologies. *Feminist Media Studies* 21:3, 345–361, DOI: 10.1080/14680777.2019.1678505 (haettu 11.12.2022).
- Herrera, Andrea P. (2018) Theorizing the Lesbian Hashtag: Identity, Community, and the Technological Imperative to Name the Sexual Self. *Journal of Lesbian Studies* 22:3, 313–328. DOI: 10.1080/10894160.2018.1384263 (haettu 11.12.2022).
- Horak, Laura (2014) Trans on Youtube: Intimacy, Visibility, Temporality. *TSQ: Transgender Studies Quarterly* 1:4, 572–585. DOI 10.1215/23289252-2815255 (haettu 11.12.2022).
- Huuska, Maarit (2013) Mummi olenko minä ihminen? – tarinat translapsista. *SQS* 7:1–2, 50–58.
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Tiitula, Liisa (toim.) *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 189–222.
- Juvonen, Tuula (2019) Nimeämisen mahti: sukupuoli ja seksuaalisuuta kuvaavien termien suhteisuudesta. *SQS* 13:1–2, 1–21.
- Karkulehto, Sanna (2011) *Seksin mediamarkkinat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu, Työläjäjärvi, Marja & Suomalainen, Laura (2018) Kun sukupuoli on nuorelle ongelma. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 134:20, 2041–6. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2018/20/duo14555> (haettu 11.12.2022).
- Kondelin, Sade (2013) Sukupuolitauti? *SQS* 7:1–2, 59–62.
- Köngäs, Päivi (2021) Näkymätön sukupuoli. *Yle* 28.11.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-12182475> (haettu 25.1.2022).
- Mandiberg, Michael (2012) Introduction. Teoksessa Mandiberg, Michael (toim.) *The Social Media Reader*. New York: New York University Press, 1–11.
- Marchiano, Lisa (2017) Outbreak: On Transgender Teens and Psychic Epidemics. *Psychological Perspectives. A Quarterly Journal of Jungian Thought* 60:3, 345–366. DOI: 10.1080/00332925.2017.1350804 (haettu 11.12.2022).
- McNabb, Charlie (2017) *Nonbinary Gender Identities: History, Culture, Resources*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Miller, Jordan (2019) Youtube as a Site of Counternarratives to Transnormativity. *Journal of Homosexuality* 66:6, 815–837. DOI: 10.1080/00918369.2018.1484629 (haettu 11.12.2022).
- Muñoz, José Esteban (1999) *Disidentifications: Queers of Color and the Performance of Politics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Paasonen, Susanna (2010) Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 39–49.
- Raun, Tobias (2015) Archiving the Wonders of Testosterone via YouTube. *TSQ: Transgender Studies Quarterly* 2:4, 701–709. DOI 10.1215/23289252-3151646 (haettu 11.12.2022).
- Richards, Christina, Bouman, Walter Pierre & Barker, Meg-John (2017) *Genderqueer and Non-Binary Genders*. London: Palgrave Macmillan.
- Rossi, Leena-Maija (2015) *Muuttuva sukupuoli: Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Serano, Julia (2018) Everything You Need to Know About Rapid Onset Gender Dysphoria. *Medium.com* 22.8.2018. <https://juliaserano.medium.com/everything-you-need-to-know-about-rapid-onset-gender-dysphoria-1940b8afdeba> (haettu 11.12.2022).
- Steinbock, Eliza (2019) The Early 1990s and Its Afterlives: Transgender Nation Sociality in Digital Activism. *Social Media + Society* 5:4, 1–12. DOI: 10.1177/2056305119881693 (haettu 11.12.2022).
- Tainio, Luca (2013) Dikotomisesta transsukupuolisuu-

- desta queeriin transgenderiin? Paradigmamuutoksen mahdollisuus lääketieteen tavassa käsitteellistää trans*kokemusta. *SQS* 7:1–2, 18–29. <https://journal.fi/sqs/article/view/50795> (haettu 14.12.2022).
- Vasantola, Satu (2017) Niina Hartikainen ei ole pelkkä mies tai pelkkä nainen vaan muunsukupuolinen – Voiko hänestä pian tulla Niina Tero Hartikainen? *Helsingin Sanomat* 19.11.2017. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005453891.html> (haettu 25.1.2022).
- Vierula, Hertta ”Miksi muunsukupuoliset eivät saa hoitoa?” *Lääkärilehti* 23.8.2018. <https://www.laakarilehti.fi/ajassa/ajankohtaista/miksi-muunsukupuoliset-eivat-saa-hoitoa/> (haettu 25.1.2022).
- Vilkman, Sanna (2019) Muunsukupuolinen esitystaiteilija Emilia Kokko: ”Jotta jonkun ääni kuuluu, pitää jonkun muun olla hiljaa”. *Yle* 17.11.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-11070741> (haettu 25.1.2022).
- Vincent, Ben (2020) *Non-Binary Genders: Navigating Communities, Identities and Healthcare*. Bristol: Policy Press.

“BUT WHAT ABOUT THIS GENDER THING. LIKE, DO I HAVE ONE?”: SOCIAL MEDIA AND BREAKOUT TEXTS IN NONBINARY IDENTITY WORK

This article explores the role of social media in queer identity work (Gray 2009) based on life-story interviews conducted with nonbinary (muunsukupuolinen) participants. Nonbinary genders have become more visible and recognized in the last decade, but research on the topic in Finland has remained scarce. Because nonbinary gender as a named identity has emerged fairly recently, and is not widely institutionally recognized, nonbinary people often initially encounter the identity through unofficial routes, for example on social media. This article examines participant’s narratives about encounters with breakout texts (Cavalcante 2017), representations which begin a process of identity work. The analysis highlights the diverse experiences of nonbinary people, and identifies three forms of identity work: identification, disidentification, and questioning. The article exemplifies how social media provides more accessible and diverse representations than traditional media but notes that this new context does not seem to change the processes of early identity work.

KEYWORDS: IDENTITY, NONBINARY GENDER, REPRESENTATION, SOCIAL MEDIA